

*»Kdor piše zgodovino svojega časa,
mora pričakovati, da mu bodo očiteli vse,
kar je povedal, in vse, česar ni povedal.«*

Voltaire v pismu Valentinu Philippu de Rochertu 14. aprila 1732

Dušan Nečak

OD ZAČETKOV DO USTANOVITVE »ALMAE MATRIS LABACENSIS« IN Z NJO FILOZOFŠKE FAKULTETE

**Kraj in čas nastankov visokošolskega
študija (humanistike) v Evropi in doma**

Immanuel Kant je v eni svojih najodmevnejših razprav, naslovljeni *Spor fakultet*,¹ postavil na piedestal človeške lastnosti zdrave pameti, razuma in morale. A kot je opozoril, je človekova tendenca zadovoljevanje lastnih potreb, ne pa dejanja, ki so v skladu z moralnimi zakoni. Zato bi morala biti država tista, ki ustvarja institucije, katerih naloga je ugotavljanje, kaj je akademska in moralna resnica. Te institucije so univerze, ki jih sestavljajo – kot jih je poimenoval – zgornje fakultete in spodnja fakulteta. Če so zgornje fakultete teologija, pravo in medicina, umešča Kant filozofijo (in širše humanistiko) v samostojno spodnjo fakulteto. Zgornje fakultete akademsko in moralno resnico izvajajo v praksi, medtem ko je spodnja, filozofska fakulteta temelj zgornjih fakultet, saj oblikuje teoretska izhodišča resnic, po katerih se morajo te ravnati.

A med zgornjimi in spodnjo fakulteto se pojavljata dva konflikta: prvi se pojavi zaradi medsebojnega sodelovanja zgornjih in spodnje fakultete. Gre za legitimni konflikt, ki je posledica potrebe po stalni reviziji odnosa in ga narekuje razum. Razum v tem oziru predstavlja filozofska fakulteta, ki stalno preizprašuje prakso zgornjih fakultet. Drugi, nelegitimni konflikt pa nastopi, ko zgornje fakultete poskušajo zanemariti oziroma spregledati vlogo spodnje fakultete; ko se torej odrečejo filozofskemu razumu zavoljo uveljavljanja svojih norm in zakonov, ki ne sledijo več moralnim zakonom, temveč zakonom, ki zagovarjajo partikularne interese. Če bi prišlo do nelegitimnega konflikta, bi teološke fakultete izgubile razum pri razlagi transcendentnih temeljev svoje vede, pravne fakultete pri uzakonjanju potrebnih norm v družbi ter medicinske fakultete pri promociji preventive zavoljo ohranjanja zdravja posameznikov v družbi.² Ker je spodnja, filozofska fakulteta tista, ki predstavlja razum, se je ne dotikajo interesi države, njena doktrina pa temelji na

razumu ljudi. A to ne pomeni, da je *a priori* uperjena zoper državo, temveč le zoper takšno državo, ki nasprotuje razumu ter akademski in moralni resnici. Prav zaradi tega ima filozofska fakulteta znotraj univerze neizpodbitno pravico, da se poslužuje kritičnega razmišljanja in preizprašuje vladne regulacije, ki jih zgornje fakultete izvajajo in varujejo:

Učeno občestvo vsekakor terja, da je na univerzi še ena fakulteta, ki je glede svojih nauk neodvisna od vladnih ukazov, fakulteta, ki mora imeti svobodo, ne da ukazuje, da pa vendar sodi o vseh ukazih, fakulteta, ki ima opraviti z znanstvenim interesom, tj. z interesom za resnico, pri katerem mora imeti um pravico, da govori javno.³

Na osnovi Kantovih pogledov in predvsem tega kritičnega spisa, ki daje filozofski fakulteti izpostavljeno vlogo v ustroju univerze, je Wilhelm von Humboldt postavil filozofsko fakulteto v središče univerze, kajti

filozofija je tista, ki zagotavlja organsko enotnost vse vednosti in vseh ved, jih utemeljuje in povezuje med sabo ...⁴

Kadar se še danes reče, da univerza brez filozofske fakultete ni popolna, v tem še vedno odmeva trditev, da filozofija (kar tedaj pomeni poleg filozofije v ožjem pomenu besede vsaj še vse jezikoslovje in zgodovino) zagotavlja, da je to, kar se poučuje in proučuje kot koristno, vendarle tudi resnično, in da je vse, kar se poučuje in proučuje, torej vse posamične discipline, tudi univerzalno.⁵

Kant nato filozofsko fakulteto deli na dva oddelka: prvi je oddelek historičnega spoznanja, kamor uvršča zgodovino, geografijo, jezikoslovje in preostalo humanistiko z vsemi njenimi empiričnimi spoznanji, drugi pa oddelek čistega umskega spoznanja, kamor vključuje čisto matematiko, čisto filozofijo, naravoslovje in kar bi danes lahko označili kot psihologijo.⁶

1 Izvirnik z naslovom *Der Streit der Fakultäten* je izšel leta 1798. Tu se sklicujem na slovenski prevod: Immanuel Kant: *Spor fakultet*. *Vestnik Inštituta za marksistične študije*, 8 (1987), 1, 14–37.

2 Pompiliu Alexandru: *The Issue of the Conflict of the Faculties*, *Annals of «Valahia» University of Targoviște*. Letters Section, VII (2009), <http://www.diacronia.ro/en/indexing/details/A20453> (dostop: januar 2019).

3 I. Kant, op. cit., 19–20.

4 Rebeka Vidrih: *Teorija umetnosti in umetnostne zgodovine v drugi polovici 20. stoletja. Klasična tradicija in novo umetnostno zgodovino*. Doktorska disertacija, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 2008, 4.

5 Lev Kreft: *Nasvidenje v naslednji reformi! Pogledi: Humanistika in družboslovje v prostoru in času*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2010, 24–25.

6 I. Kant, op. cit., 24. Več o Kantovem in sploh filozofskem pogledu na univerzo glej: L. Kreft, op. cit., 24.

Moj pogled na humanistične znanosti, ki jih »pooseblja« filozofska fakulteta, se domala v celoti – *mutatis mutandis* – ujema s Kantovim pogledom nanjo. Od tod izziv in izhodišče za pričujoče razmišljanje.

Na višji ravni so bile univerze v srednjem veku po navedbah Frana Zwittera sestavljene iz štirih tradicionalnih fakultet, vendar pa ni bilo nujno, da je imela vsaka univerza vse štiri fakultete; še bolj pomembno je bilo, da se te fakultete po svojem položaju bistveno razlikujejo med seboj. V srednjem veku je skoraj splošno veljalo in še stoletja pozneje je bilo pravilo, da je dokončana artistična fakulteta, ki se začne potem v novem veku polagoma imenovati filozofska fakulteta, pogoj za vpis v katerokoli od »višjih« fakultet, pravno, teološko ali medicinsko. Zato je mogla biti s perspektive organizacije šolstva v drugi polovici 19. stoletja in v 20. stoletju izrečena sodba, da je filozofska fakulteta do konca 18. stoletja višja gimnazija. Danes bi lahko rekli, da je bila tedanja filozofska fakulteta prva stopnja za študij na drugih fakultetah.⁷

Zgodovina nastanka in razvoja filozofskih fakultet v okviru visokošolskega/univerzitetnega študija pa je kar nekaj stoletij starejša od »spora« fakultet, »spor« med naravoslovno-tehničnimi in humanistično-družboslovnimi vedami pa je latentno prisoten vse do danes.

Prve evropske univerze, davni začetniki današnje velike humanistične, pa tudi naravoslovne tradicije, so pretežno nastale v romanskih deželah, v mestih Italije, Francije, Pirenejskega polotoka in seveda Anglije. V Evropi so prve srednjeveške univerze ustanovili v 11. stoletju, na njih so poučevali pravo, medicino in teologijo. Nujni uvod v proučevanje filozofije in teologije pa je predstavljal študij sedmih osnovnih ved, znanih kot *septem artes liberales*, ki so bile temelj vse znanosti. Delile so se v dve kategoriji: trivium je zajemal gramatiko, retoriko in dialektiko oziroma logiko, kvadrivium oziroma *artes reales* pa aritmetiko, geometrijo, glasbo in astronomijo.

Najstarejša univerza v Evropi je, kot trdijo različni avtorji,⁸ Univerza v Bologni, uradno Alma Mater Studiorum – Università di Bologna. Nastala je leta 1088, njen ustanovitelj pa je bil pravnik Irnerij, in prav lahko bi jo imeli tudi za najstarejšo filozofsko fakulteto, vsekakor pa za najstarejšo humanistično visoko šolo. Fokus njenega proučevanja je bil namreč usmerjen v analizo Justinijanovih tekstov,⁹ ki so jih izobraženci tedaj ponovno odkrivali po obskuranizmu zgodnjega srednjega veka. Univerza je dobila prvi uradni statut leta 1317. Izvirna ureditev univerze, ki je od ustanovitve naprej obravnavala samo pravo, je tedaj predvidela še odseke za logiko, astronomijo, medicino, filozofijo, aritmetiko, retoriko, gramatiko, pozneje še za teologijo, grščino in hebrejščino. Torej v grobem humanistične vede oz. vede, ki so blizu Kantovi spodnji fakulteti oz. filozofski fakulteti, kot smo jo poznali ob nastanku Univerze v Ljubljani leta 1919.

Univerza v Bologni je bila za tiste čase zelo napredna, na njej so namreč lahko študirale tudi ženske. Sicer pa je bila to univerza, na kateri so študirale najvidnejše osebnosti italijanske in s tem tudi evropske humanistike ter književnosti: Dante, Petrarca, Boccaccio. Danes je po številu študentov med največjimi evropskimi univerzami, primerljiva tudi z Alma Mater Labacensis, saj na njej študira okoli 70.000 študentov. V sodobnem času pa je mesto, v katerem je zrastle, morda univerzitetni javnosti najbolj poznano po tem, da je bila leta 1999 tu podpisana deklaracija o reformi visokega šolstva v Evropi, bolj znani kot bolonjska reforma. Ta je – po prepričanju pisca teh vrstic – na univerzah, ki so bolonjsko reformo uresničile, »ukinila« univerzo humboldtovskega tipa in jo potisnila na precej nižjo raven. Morda zapisano nekoliko preveč zašpičeno: namesto v najvišjo in najsvobodnejšo izobraževalno-znanstveno institucijo se je univerza prelevila v »tovarno« za proizvodnjo izobražencev in na ta način poskuša postati socialna

7 Fran Zwitter: Višje šolstvo na Slovenskem do leta 1918. *Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani*. Ljubljana: Univerza, 1969, 14.

8 Andrea Romano: *Gli statuti universitari: tradizione dei testi e valenze politiche. Atti del Convegno internazionali di studi*. Messina-Milazzo 13–18 aprile 2004, Bologna: Clueb, 2007.

9 Justinijanov zakonik (tudi Justinijanov kodeks) je izraz za zbirko zakonov, ki jih je zbral bizantinski cesar Justinijan. Zakonik je izrednega zgodovinskega pomena, saj je v njem zbrano vse takratno veljavno rimsko pravo. Sestavljajo ga Codex Justinianus, Digeste in Institucije (elementi). Med njimi ne velja splošno načelo, da poznejši zakon razveljavlja prejšnjega. Kodifikacija in novele skupaj pa predstavljajo Corpus iuris civilis.

Univerza v Bologni v starem mestnem jedru in njen univerzitetni pečat (vir: Wikimedia Commons)

Zgodovinska glavna stavba iz 14. stoletja, imenovana Karolinum, predstavlja središče Karlove univerze v starem mestnem jedru Prage (vir: Wikimedia Commons).

ustanova oz. socialni korektiv, kar zagotovo ni bila ideja snovalcev univerzitetnega študija v preteklosti.

Sploh je bilo mogoče najbližje slovenskemu prostoru študirati, danes bi rekli humanistične in družboslovne vede na visokošolski ravni v času nastajanja univerz v Italiji. Našemu prostoru najbližja je bila Univerza v Padovi, ki je bila ustanovljena leta 1222. Gre za drugo najstarejšo univerzo v Italiji in eno najstarejših v Evropi. Na njej so študirali veliki evropski umi, kot sta bila na primer Galileo Galilei ali Torquato Tasso.

Med najzgodnejše univerze v Evropi sodi pariška Sorbona. Ta je nesporno postala sinonim za eno najkakovostnejših in najuglednejših univerz ne samo v Franciji in Parizu, temveč tudi v Evropi. Tudi za področje humanistike in družboslovja. Ustanovljena je bila nedolgo za padovsko univerzo leta 1257, njen ustanovitelj pa je bil francoski teolog Robert de Sorbon. Ime je dobila po nazivu šole Collège de Sorbonne. Bila je ena prvih pomembnih šol srednjeveške Univerze v Parizu. Ime Sorbona je več stoletij označevalo različne šole, med drugim tudi pariško teološko fakulteto in celotno pariško univerzo.

V 14. stoletju so se visoke šole, na katerih je bilo mogoče študirati različne humanistične in družboslovne vede, razširile tudi v slovanski in nemški svet ter na Madžarsko.

Tako imenovano Karlovo univerzo v Pragi je za češke in nemške študente leta 1348 ustanovil nemški cesar Karel IV. Zato velja ta univerza tudi za najstarejšo nemško univerzo.¹⁰ Med štirimi izvirnimi fakultetami Karlove univerze so pravna, medicinska, umetnostna (filozofija) in teološka (danes katoliška teologija). Umetnostna fakulteta (filozofija) torej je bila temelj tudi te univerze, poleg študija medicine (naravoslovja) sta bila v ospredju študij humanistike (filozofija, teologija) in družboslovja (pravo). Morda je prav to razlog, da mnoge univerze v Evropi še danes spoštujejo »pravilo«, da na univerzitetnih slovesnostih dekan filozofske fakultete sedi prvi, desno od rektorja.

Karlova univerza¹¹ je v svoji zgodovini nosila različna imena, pač skladno s političnimi razmerami.

Med 15. in 17. stoletjem se je imenovala Protestantska akademija, pozneje Karel-Ferdinandova univerza (do konca 19. stoletja), leta 1882 pa so jo z dekretom cesarja Franca Jožefa I. razdelili na češko in nemško Karel-Ferdinandovo univerzo. Ta razdelitev je trajala do druge svetovne vojne, po njej pa je postala le češka Karlova univerza. Kot zanimivost naj zapišem, da je bil dekan filozofske fakultete (izvoljen 1401) na srednjeveški praški Karlovi univerzi znameniti verski reformator Jan Hus (1369–1415), leta 1409 pa je postal tudi njen rektor.¹² Naj ob tem dodam še eno zanimivost: za geografom, akademikom prof. dr. Antonom Melikom (1946–1950) je bil edini predstavnik Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, ki je bil po drugi svetovni vojni rektor največje, najstarejše in najuglednejše slovenske univerze, Univerze v Ljubljani, zgodovinar akad. prof. dr. Fran Zwitter, čeprav FF ni bila brez kakovostnih in sposobnih kandidatov za rektorja. Rektor je bil v daljnih letih 1952–1954, pa še takrat je bila to univerza brez tehnike in medicine.¹³ Nam to kaj govori o razmerju »sil« in o pomenu humanistike na Univerzi v Ljubljani sploh?

Naslednja univerza, ki je nastala v slovanskem svetu in velja za najuglednejšo univerzo na Poljskem, je Jagelonska univerza v Krakovu, ustanovljena leta 1364. Mesto in univerza sta dala svetu tako ugledne osebnosti, kot so bili astronom in humanist Nikolaj Kopernik, (1473–1543), Nobelov nagrajenec za literaturo Czesław Miłosz (1911–2004) ali filmski režiser Roman Polański (1933). Z Jagelonsko univerzo ima Filozofska fakulteta UL tesne stike, za študente iz naših dežel pa leži kar nekoliko predaleč, čeprav jih najdemo tudi na tej univerzi.

Slovenski študentje in tudi profesorji pa so bili dosti bolj navezani na najpomembnejšo in najstarejšo univerzo v okviru habsburških dežel, kamor je spadalo kar devet desetih s Slovenci naseljenega ozemlja. Avtorji in uredniki priložnostnega zapisa o zgodovini FF in UL (Vasilij Melik, Nace Šumi, Vladimir Pogačnik in Marko Kranjec) so jo v *Zborniku o*

10 Univerza v Heidelbergu, za katero mnogi zmotno mislijo, da je najstarejša nemška univerza, je bila ustanovljena šele leta 1386.

11 Več glej: https://sl.wikipedia.org/wiki/Karlova_univerza_v_Pragi (dostop: januar 2019).

12 https://sl.wikipedia.org/wiki/Jan_Hus (dostop: januar 2019).

13 <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi887996/> (dostop: januar 2019).

Akad. zasl. prof. dr. **Fran Zwitter** (1905–1988), za Antonom Melikom edini
povojni rektor Univerze v Ljubljani s Filozofske fakultete

Akademik Fran Zwitter se je rodil v družini sodnika Davorina Zwittra, koroškega Slovenca. Po maturi na klasični gimnaziji v Novem mestu (1924) je v letih 1924–26 študiral zgodovino in geografijo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, v letih 1926–28 pa na dunajski univerzi. Leta 1928 je diplomiral v Ljubljani in leta 1929 tudi doktoriral. V letih 1930–32 je bil s podporo francoske državne štipendije in štipendije sklada Pavla Turnerja na izpopolnjevanju v Parizu, kjer je med drugim študiral pri znamenitem proučevalcu francoske revolucije Albertu Mathiezu.

Od januarja 1944 do marca 1945 je v Kočevskem rogu vodil partizanski Znanstveni inštitut OF, edinstveno institucijo v zasedeni Evropi. Kot predsednik komisije za mejna vprašanja pri Izvršnem odboru OF je pripravljala gradiva za novo povojno določitev jugoslovanskih oziroma slovenskih mej. Leta 1945 je odšel v Beograd, kjer je do leta 1947 delal kot tajnik na Inštitutu za preučevanje mednarodnih vprašanj pri jugoslovanskem zunanjem ministrstvu. Na Inštitutu je nadaljeval s pripravljanim gradiva o mejnih vprašanjih, kot ekspert pa je sodeloval tudi na povojnih mirovnih konferencah (Pariz, 1946). O mejnem vprašanju je v tem obdobju napisal vrsto brošur in memorandumov, precejšen del v tujih jezikih.

Medtem je bil leta 1945 izvoljen za izrednega profesorja, po vrnitvi na Filozofsko fakulteto leta 1948 pa za rednega profesorja za zgodovino novega veka. Na fakulteti je ostal do upokojitve leta 1975. Opravljala je tudi različne funkcije na univerzi: v letih 1952–54 je bil rektor in 1954–56 prorektor; leta 1977 je postal zaslužni profesor, leta 1986 pa častni doktor Univerze v Ljubljani. Dvakrat je dobil nagrado Kidričevega sklada (1963 in 1972), Kidričevo nagrado za življenjsko delo (1975) in nagrado AVNOJ (1975). Od leta 1953 je bil dopisni, od 1958 redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU); bil je tudi dopisni član JAZU (1961) in

SANU (1970). 1965–72 je bil predstojnik Oddelka za zgodovino na FF, 1972–82 upravnik Inštituta za občo in narodno zgodovino (od 1977 Zgodovinski inštitut Milka Kosa) pri SAZU, zatem pa predsednik njegovega znanstvenega sveta. Dejaven je bil v strokovnih združenjih, v letih 1948–1966 je bil predsednik Zgodovinskega društva za Slovenijo, 1954–56 prvi predsednik Zveze zgodovinskih društev Jugoslavije, 1975–78 pa je bil predsednik Slovenske maticice (formalno samo v funkciji podpredsednika, ker se ni pustil izvoliti za predsednika). Vir: Wikipedia.

Glavna (nova) stavba dunajske univerze, zgrajena v znamenitem Ringstrassenstilu sredi 19. stoletja (1873–1884), in njeno arkadno dvorišče (Vir: Wikipedia)

Doprsni kip rektorja dunajske univerze Franca Miklošiča med njenimi najslavnejšimi alumni, v arkadah glavne stavbe Univerze na Dunaju (vir: Wikipedia)

LIT. SLAV. PROF. PRINCEPS.

zgodovini FF UL označili kar za najbolj »domačo«. ¹⁴ Alma Mater Rudolphina je bila na Dunaju ustanovljena leta 1365. Ustanovil jo je Rudolf IV. Habsburški in je še danes najuglednejša avstrijska univerza, sinonim za tisto »pravo« univerzo, čeprav je pretežno usmerjena v humanistiko in družboslovje. Na tej univerzi je samo v letih med 1848 in 1918 študiralo 1897 študentov s Kranjske. ¹⁵

Peter Vodopivec, avtor temeljne študije o štipendiranju študentov s Kranjske ter o pomenu in vlogi duhovnika ter njihovega mecena Luke Knaflja, je ob tem zapisal:

Študij v velikem mestu in daleč od doma je bil za slovenskega študenta, ki je ob tedanji prevladujoče agrarni sestavi slovenskega prebivalstva zvečinoma prihajal s podeželja, zvezan z velikimi stroški; le redko jih je zmožni poravnati študent sam, z domačo pomočjo ali »honorarnim« delom. Zato so bile različne štipendijske ustanove, ki so študentu z denarno pomočjo lajšale materialne stiske v času študija, včasih pa študij sploh omogočale, pomembna spodbuda pri nastajanju slovenskega izobraženstva. Med največje take »štiftunge« (kot so rekli včasih) sodi Knafljeva štipendijska ustanova za Kranjce. Knafljeve štipendije so redno podeljevali vse od njene ustanovitve leta 1676 do razpada Avstro-Ogrske leta 1918. V tem času je prejelo Knafljevo podporo več kot 1200 slovenskih študentov, ki so študirali na dunajski univerzi, in med njimi je bila vsaj tretjina znanih ljudi iz slovenskega kulturnega in političnega življenja ... Knafljevo podporo so dobivali študentje prava, medicine in filozofije, ne pa bogoslovja. V zadnjih desetletjih 19. stoletja, ko se je začel na Slovenskem oster boj med katoliško in liberalno stranko, so privrženci liberalnega tabora zatrjevali, da je Knafelj »spregledal« bogoslovce, ker je bil »nesrečen duhovnik«, vendar za to ni nikakršnih dokazov. Mnogo bolj verjetno je, da Knafelj

bogoslovcev ni vključil med svoje štipendiste, ker so ti take ustanove že imeli. Do danes je ugotovljeno skoraj tisoč imen štipendistov. Večina med njimi je prihajala s podeželja in iz nižjih socialnih slojev. Med Knafljevimi štipendisti so bili: pravnik Tomaž Dolinar, jezikoslovec Jernej Kopitar, misijonar in kasnejši »indijanski škof« Friderik Baraga, ki je najprej študiral pravo, pesnik France Prešeren in del njegovega kroga (Miha Kastelic, Matija Gollmaier in drugi), politika Luka Svetec in Valentin Zarnik, pesnik Simon Jenko, politik in zgodovinar Fran Šuklje, pisatelj in politik Ivan Tavčar, pisatelj Fran Detela, zgodovinar Franc Kos, pesnik Oton Župančič, literarni zgodovinar Ivan Prijatelj, socialdemokrat Henrik Tuma, pisatelj Fran Govekar, matematik Josip Plemelj, slavist Rajko Nahtigal, geograf Anton Melik, umetnostni zgodovinar France Stele, literarni kritik in zgodovinar France Koblar itn. V začetku 20. stoletja so bile med prejemniki Knafljeve štipendije že tudi prve študentke ... ¹⁶

Tone Smolej pa je v svojem delu *»Kaj večega poskusiti in postati«*. Slovenski pisatelji dunajski študentje (1850–1926) ugotovil:

Skratka, iz omenjenih raziskav je razvidno, da je dunajska univerza pomagala ustvarjati – ob pomembni podpori Knafljeve štipendije – slovensko meščansko znanstveno in kulturno elito ... ¹⁷

Sam pa dodajam, da je bila dunajska univerza valilnica predvsem slovenske humanistične inteligence, mesto, kjer so se kalili ne samo slovenski študentje, temveč tudi mnogi profesorji poznejših slovenskih univerz. Še več, med rektorji te častitljive univerze najdemo tudi znamenitega slovenskega jezikoslovca Franca Miklošiča (1854), leta 1865 pa je postal dekan njene filozofske fakultete.

Raziskovalec študentov s slovenskega etničnega območja na dunajski univerzi in pomena profesorjev

14 Vasilij Melik: Predhodniki in začetki ljubljanske Filozofske fakultete. *Zbornik Filozofske fakultete v Ljubljani: 1919–1989*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1989, 9.

15 Alojz Cindrič: *Študenti s Kranjske na dunajski univerzi 1848–1918*. Ljubljana: UL, 2009.

16 Peter Vodopivec: *Luka Knafelj in štipendisti njegove ustanove*. Ljubljana: Kronika, 1971. Več glej tudi: Peter Vodopivec: Knafljeva ustanova – v luči zgodovine in sedanjosti. *Knafljeva ustanova na Dunaju 1676–2006*. Dunaj: Slovenski znanstveni inštitut, Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2007, Dušan Nečak: Prizadevanja za sodobno koriščenje Knafljeve ustanove po letu 1961, v istem zborniku in https://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija_pravilniki_in_porocila/univerzitetni_objekti/knafljeva_ustanova_na_dunaju/ (dostop: januar 2019).

17 Tone Smolej: *»Kaj večega poskusiti in postati«*. Slovenski pisatelji dunajski študentje (1850–1926). Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2015, 17.

Univerzi v Cambridgeu in Oxfordu (vir: Wikipedia)

s tega območja Alojz Cindrič je prišel do morda za mnoge presenetljive, a pomembne ugotovite:

Na dunajski univerzi (od ustanovitve 1365 do 1917, op. p.) so rektorski položaj po večkrat zasedali profesorji s slovenskega etničnega prostora, npr. Brikcij Preprost (Briccius de Cillia), ki je bil kar petkrat dekan teološke in trikrat dekan filozofske fakultete. Bernard Perger, doma iz Ščavnice, je bil humanist, matematik, astronom, profesor, superintendent, dekan in rektor.¹⁸

Očitno je bila Slovencem dunajska univerza res »domača«, kot ugotavljajo prej omenjeni avtorji priložnostne razprave, še pomembnejše pa je dejstvo, da so k ugledu in pomenu te univerze nezanemarljivo prispevali tudi slovenski znanstveniki, raziskovalci in profesorji, predvsem s humanističnih znanstvenih področij. Tok znanja je nesporno potekal v obe smeri.

Kar nekaj domišljije je treba, če poskušamo po-
doživeti prostorsko, kulturno in družbeno raz-
daljo, ki je v preteklih stoletjih znanja želnega
slovenskega mladeniča ločevala od avstrijskih
univerzitetnih središč in zlasti avstrijske pre-
stolnice, kamor je vse do propada Habsburške
monarhije odhajala na študij večina slovenskega
'dijaštva'.¹⁹

Časovno le nekaj let po ustanovitvi najstarej-
še univerze v Evropi, Univerze v Bologni, je v An-
gliji okoli leta 1096 nastala Univerza v Oxfordu
(University of Oxford / Universitas Oxoniensis).
Ta velja za najstarejšo univerzo v angleško govore-
čem svetu in za eno najuglednejših univerz na svetu
(vselej je uvrščena med pet najboljših). Tako rekoč
njena dvojčica pa je Univerza v Cambridgeu, ki je
nastala okoli leta 1209 in prav tako sodi med pet

18 Alojz Cindrič: *Študenti s Kranjske na avstrijskih in nemških univerzah 1365–1917. Viri za zgodovino slovenskega izobraženstva*, <http://www.sistory.si/cdn/publikacije/31001-32000/31001/RazstavaStudentiKranjske.pdf> (dostop: januar 2019).

19 P. Vodopivec: *O Luki Knafju in njegovi ustanovi*. Ljubljana: Kronika, 1971.

najuglednejših univerz na svetu. Obe univerzi sta bili utemeljeni na humanističnih znanostih, predvsem filozofiji in teologiji. Toda ti dve univerzi – kot tudi mnoge druge ugledne univerze, denimo Univerza v Heidelbergu, ustanovljena leta 1386 – sta bili za študente iz slovenskih dežel predač in jih zato tam le redko najdemo.²⁰

Kot je razvidno iz zapisanega, je večino evropskih univerz ustanovilo plemstvo.

Slovenske dežele so ostale na robu tega zgodnjega razvoja, najbrž predvsem zato, ker ni bilo na našem ozemlju nobenega močnega državnega ali dinastičnega središča. Na splošno pa lahko trdimo, da se je zanimanje za šolstvo (posebej za visokošolsko) močno povečalo v 16. stoletju, še zlasti v času verskih bojev reformacije in protireformacije. Zadevnim ugotovitvam štirih avtorjev citiranega priložnostnega članka ni kaj dodati:

V 16. stoletju se je povečal pomen šolske izobrazbe, zanj se je ogrelo tudi plemstvo; verski boji, ki so se začeli ob reformaciji, pa so ustvarili večjo aktivnost na vzgojnem področju. Filip Hessenski je ustanovil prvo povsem protestantsko univerzo v Marburgu na Lahni (1527). V deželah, kjer smo živeli Slovenci, so protestantski stanovi ustanavljali in razširjali stanovske šole. Med njimi je deželna šola v Gradcu na svoji vrhni stopnji po letu 1574 dobila visokošolski značaj. Habsburžani so v obrambo katoliške vere in svoje oblasti poklicali jezuite, ki so ustanovili kolegije v Gradcu, Celovcu, Ljubljani, Gorici in Trstu. Od teh središč je bilo najimenitnejše v Gradcu. Gradec je bil v letih 1564–1619 zaradi delitev med Habsburžani glavno mesto posebne notranjeavstrijske enote, da ne rečemo države, ki je zajemala vse habsburške Slovence. V okviru jezuitskih kolegijev so bile gimnazije in deli visokošolskega pouka. Obseg se je od mesta do mesta in od časa do časa razlikoval. Graški visokošolski študij, ki je zajemal filozofijo in teologijo, ne pa prava in medicine, je dobil 1585 rang univerze, kar je pomenilo, da ima pravico podeljevanja akademskih naslovov. Ta pravica, ne pa obseg ali vsebina študija, je bil glavni znak, ki je ločil univerzo od drugih visokih šol. Ustanovna

listina graške univerze je posebej poudarila željo, naj bi na njej študiralo več ljudi različnih narodov ali jezikov dežel, ki so spadale v nadvojvodovo last.

Visokošolski študij je segel tudi v Ljubljano. Ljubljanski škof Janez Tavčar je 1593 predlagal papežu in nadvojvodi ustanovitev jezuitskega kolegija v Ljubljani. 6. novembra 1595 je nadvojvoda sprejel in odobril malo prej sklenjene sporazume o tem in o zagotovitvi primernih dohodkov za kolegij. 23. marca 1596 je papež Klemen VIII. kolegij ustanovil. V začetku leta 1597 so prišli jezuiti v Ljubljano. Z gimnazijskim poukom so začeli takoj. V naslednjih letih so zgradili svoje središče pri Sv. Jakobu. Prva visokošolska predavanja so se začela leta 1619 iz kazuistike (moralne teologije).²¹

Fran Zwitter je v citirani razpravi po pravici relativiziral trditve nekaterih avtorjev, ki za rojstno leto visokošolskega študija (tj. ljubljanske univerze) na Slovenskem, povezanega s šolsko dejavnostjo jezuitov, postavljajo letnico 1595. Zapisal je:

Za razumevanje problema jezuitskega višjega šolstva na Slovenskem je potrebno opozoriti najprej kratko na osnovne značilnosti jezuitskih kolegijev sploh in z njimi nerazdružno povezanega jezuitskega srednjega šolstva. Jezuiti kot borbena avantgarda katoliške protireformacije se pojavijo že sredi XVI. stoletja na Dunaju, prva njihova postojanka, ki se po svojih članih in učencih dotika tudi že slovenskega ozemlja, je pa Gradec, kjer se pojavijo prvi jezuiti leta 1570, ustanovno listino njihovega kolegija je pa izdal nadvojvoda Karel leta 1573, potrjena je bila v naslednjih letih od dveh papežev, že v letu ustanovitve kolegija so pa začeli jezuiti tudi s svojo srednjo šolo, ki ima šest let kasneje že šest razredov, kmalu pa začno tudi že z visokošolskimi kurzi. O načrtu ustanovitve jezuitskega kolegija v Ljubljani se je razpravljalo več let, o tem so pogajanja med nadvojvodo Maksimilijanom, regentom v času mladoletnega Ferdinanda II., in papežem Klementom VIII., torej med letoma 1593 in 1595, nato pa sledita privilegij nadvojvode Ferdinanda II. 1. decembra 1595 in bula papeža Klementa VIII.

20 Več glej: Ibidem.

21 V. Melik, op. cit., 9–10.

23. marca 1596, ki hočeta zagotoviti tedaj še neobstoječemu ljubljanskemu jezuitskemu kolegiju materialno bazo s tem, da mu dodelita kartuzijanski samostan v Pleterjah, kar je bilo izvedeno, in frančiškanski samostan v Ljubljani, misel, ki je bila pozneje opuščena; v letih 1595 in 1596 pa ni bilo v Ljubljani – v nasprotju s trditvami nekaterih avtorjev, ki jim je leto 1595 rojstno leto ljubljanske univerze – še nikarih jezuitov, prvi so prišli šele januarja 1597 in se nato po nekaj dneh bivanja v škofijski palači nastanili pri Sv. Jakobu, še isto leto začeli s svojo srednjo šolo, nato pa že v naslednjih letih gradili tam svoj kolegij in razvili svojo šolo v šestrazredno gimnazijo. Za ustanovitev kolegija v Celovcu so si jezuiti zagotovili najprej materialno bazo s tem, da jim je bil 1603 izročen s papeževim pristankom avguštinski samostan Dobrla ves, nato sta bila pa leta 1604 ustanovljena kolegij in gimnazija, ki je že po nekaj letih postala šestrazredna. V Gorico so prišli prvi jezuiti leta 1615, v letu 1619 je začetek njihove šole in 1620 njihove gimnazije, ki je postala leta 1624 šestrazredna. V Trstu so prišli prvi jezuiti leta 1619, v naslednjem letu sta bila ustanovljena njihov kolegij in gimnazija, ki pa v glavnem ni imela več kakor pet razredov.²²

V zvezi z jezuitskim šolstvom nekateri avtorji utemeljujejo nastanek ljubljanske univerze z letnico 1595 tudi z navajanjem tako imenovane šanghajske lestvice, na kateri je za Univerzo v Ljubljani zapisana letnica nastanka 1595, češ da je tega leta

Adam Bohorič spet postal rektor ljubljanske protestantske stanovske šole (1563–1598), ki je v zadnjem obdobju delovanja pridobila nekatere attribute višje šole ...,

in odločno, domala izključujoče, nadaljujejo ter predlagajo:

Načrtovano praznovanje stoletnice ustanovitve Univerze v Ljubljani v letu 2019 bi torej lahko imenovali tudi praznovanje obnovitve visokošolskih študijev v Ljubljani. V nekaterih primerih je šlo za obnovev na nižji ravni kot prej. Primer tega je študij medicine: leta 1919 je bil na

ljubljski univerzi ustanovljen le nepopolni (to je predklinični) študij. Tudi če upoštevamo ustanovitev ljubljanske semiuniverze leta 1704 kot ustanovitev nepopolne semiuniverze ali ustanovitev višješolskega študija, ostaja dejstvo, da je bila ljubljanska univerza v času Ilirskih provinc popolna univerza z rektorjem, ki je bil slovenskega rodu.²³

Seveda pa povsem drži, da so v deželah, kjer so živeli Slovenci, protestantski stanovi ustanavljali in razširjali stanovske šole, kakršni je bil v Ljubljani kot rektor na čelu Adam Bohorič. Na drugi strani pa so Habsburžani, kot sem že zapisal, v obrambo katoliške vere in svoje oblasti poklicali v deželo jezuite, da so ustanovili kolegije v Gradcu, Celovcu, Ljubljani, Gorici in Trstu. Med njimi je bila najpomembnejša, vsaj za Slovence, deželna šola v Gradcu, ki je na svoji vrhnji stopnji po letu 1574 dobila visokošolski značaj oz. celo značaj univerze.

Ne glede na »spor« okoli rojstne letnice ljubljanske univerze je za naš namen, torej za zgodovino Filozofske fakultete, pomembneje, kdaj se je začel izvajati tak ali drugačen filozofski študij oziroma študij humanističnih ved. Ta pa sodi v začetek 18. stoletja, ki je prinesel prizadevanja razširiti teološki študij, zasnovati filozofskega in pridobiti celoti tudi univerzitetni rang.

Vasilij Melik ob tem ugotavlja, da so

»imeli aktivno vlogo člani Akademije operozov, zlasti kronist, zgodovinar in pravnik Janez Gregor Dolničar, pa tudi deželni stanovi s finančnimi sredstvi. Kar se tiče filozofskega študija, je akcija uspela. Jeseni 1704 so se začela predavanja iz logike, v naslednjih letih še iz fizike, metafizike in matematike. Tako se je začel triletni, rekli bi popoln filozofski študij, kakor je bil v navadi na tedanjih filozofskih fakultetah. Vseh ljubljanskih visokošolskih študentov je bilo leta 1725 221 ...«,

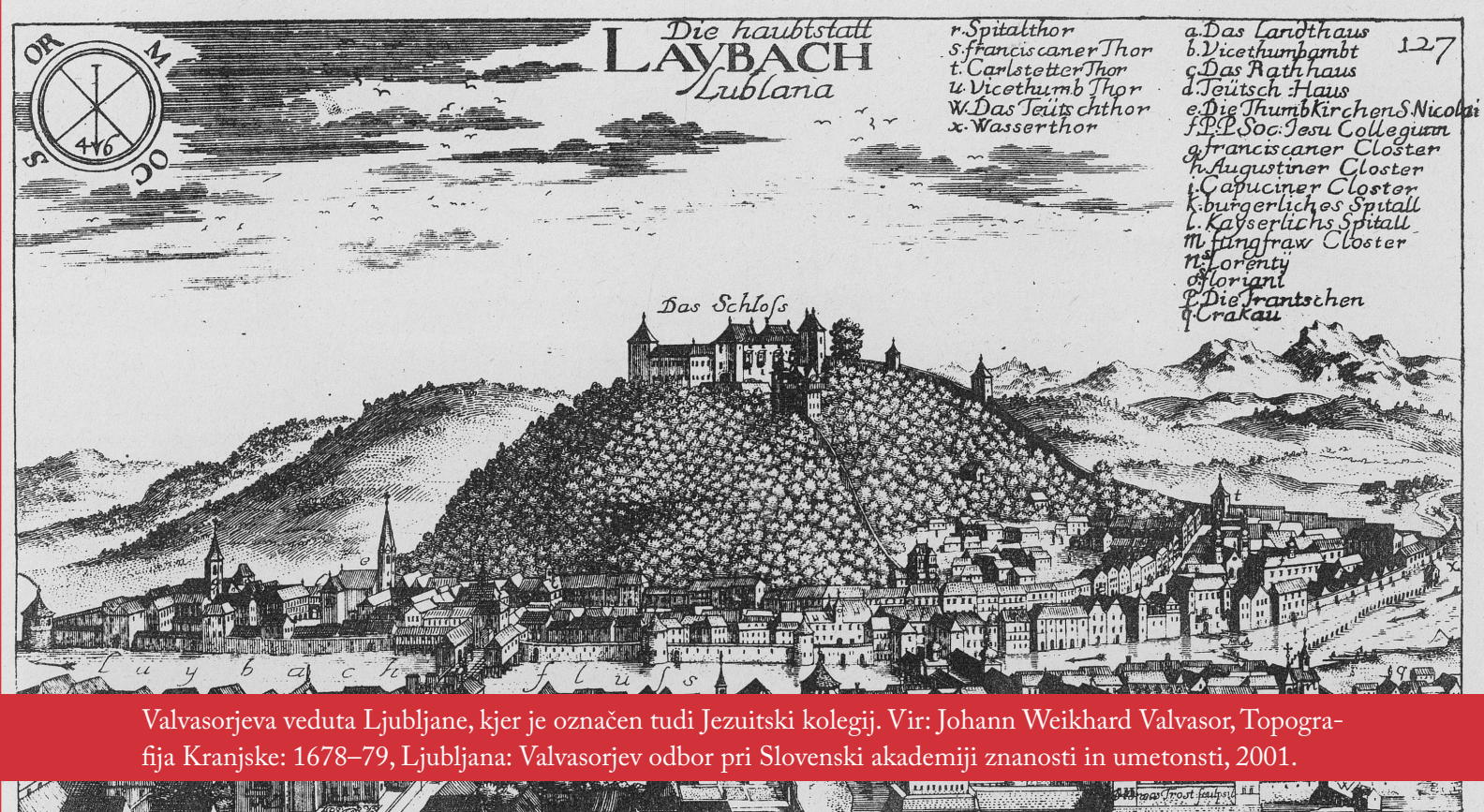
ter v nadaljevanju citira mnenje akademika Zwittera:

»Vsebinska tedanjih filozofskih študij pri nas se nam more zdeti danes zelo revna, a tedaj to tudi na jezuitskih in tudi na protestantskih filozofskih fakultetah ni bilo drugače.«²⁴

22 F. Zwitter, op. cit., 19.

23 Aleš Iglič: Leto 1919 – obnova ali ustanovitev Univerze v Ljubljani? *Delo*, 28. marec 2018.

24 F. Zwitter, op. cit., 13–51.

Valvasorjeva veduta Ljubljane, kjer je označen tudi Jezuitski kolegij. Vir: Johann Weikhard Valvasor, Topografija Kranjske: 1678–79, Ljubljana: Valvasorjev odbor pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, 2001.

Zwitter svoje misli zaključi z utemeljeno trditvijo:

»S filozofskim študijem, uvedenim na jezuitskem kolegiju v Ljubljani leta 1704, pred 285 leti, lahko začnemo predzgodovino današnje Filozofske fakultete ...«²⁵ (poudaril pisec)

Tega leta so namreč v okviru filozofskega študija ustanovili tudi katedri za logiko in cerkveno pravo, naslednje leto pa katedro za fiziko in matematiko. Leta 1766 je bila ustanovljena še katedra za mehaniko, medtem ko so teologijo predavali znotraj filozofskega študija.

Kot tudi sicer v reformi šolstva, je imela pomembno vlogo pri reformi visokošolskega, še posebej filozofskega študija cesarica Marija Terezija. Sredi 18. stoletja, leta 1752, je namreč ukazala reformo filozofskega študija. O njej najdemo v priložnostni študiji ob 70-letnici Filozofske fakultete zapisano kratko in posrečeno analizo:

Profesorji naj bi naravoslovja ne utemeljevali s svetim pismom in Aristotelom, sklicevali naj bi

se na razum (podčrtal pisec). Poudarjena je bila pomembnost eksperimentalne fizike in prirodo-pisa. Oba predmeta naj bi učili »brez metafizične navlake«. Reforma je predpisala dveletni študij filozofije s tremi profesorji. Predmeti naj bi bili logika, metafizika, matematika, splošna in eksperimentalna fizika, etika s politiko in državnim gospodarstvom, prirodo-pis. Ta študij bi morali dokončati vsi, ki bi nato študirali medicino. (Za bodoče teologe in pravnike je bil določen triletni študij filozofije z zgodovino in nemškim govorništvom v tretjem letu.) Tu in tam, tudi v Ljubljani, so začeli uvajati tudi različne nove neobvezne predmete. Namesto latinščine je začela država kot učni jezik uveljavljati nemščino. Zanje so menili, da jo je treba čimbolj razširiti, in upali, da bo prej ali slej postala jezik vseh državljanov. Ob takih težnjah države se je zbudilo slovensko narodno gibanje. Za njegov začetek jemljemo knjižico, ki jo je leta 1768 izdal boso-nogi avguštinec oče Marko Pohlin, v njej protestiral zoper širjenje nemščine, poudarjal pomen

25 F. Zwitter, op. cit., 19. Več glej predvsem: Janko Polec: Ljubljansko višje šolstvo v preteklosti in borba za slovensko univerzo, *Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929*, Ljubljana: Rektorat Univerze kralja Aleksandra I., 1929; F. Zwitter, op. cit., 13–51; Jože Ciperle: Po poti do univerze v Ljubljani, *Ustanovitev Univerze v Ljubljani v letu 1919*, Ljubljana: Univerza, 2009; V. Melik, op. cit., 9–15.

Med Habsburžani, ki so šest stoletij vladali ozemlju današnje Slovenije, je cesarica Marija Terezija pustila za seboj najgloblje sledi (vir: Wikipedia).

V Ljubljani kot prestolnici Ilirskih provinc so za kratek čas zaživele Ecoles centrales. Vir: France Dolinar et al. (ur.), *Slovenski zgodovinski atlas*, Ljubljana: Nova revija, 2011.

Jožef Walland (Balant, Valant) vodja/rektor/ravnatelj univerze/akademije v Ljubljani v času Ilirskih provinc (vir: Wikipedia)

Bischof von Graz

slovenščine in zahteval, da bi jo uvajali na vsa kulturna področja, tudi za učene ljudi in za visoke šole.

Leta 1773 je papež razpustil jezuitski red. Jezuitske šole je prevzela država. Za profesorje so deloma ostali bivši jezuiti, deloma so postavili nove iz vrst posvetne duhovščine, pozneje tudi iz vrst neduhovnikov.²⁶

Očitno je torej, da se je razsvetljena absolutistka še kako zavedala pomena filozofskega/humanističnega visokega študija, ki je že od srednjeveškega nastanka univerz veljal za enega najpomembnejših temeljev znanosti.

Ker visokošolska ustanova v Ljubljani ni pokrivala vseh študijev, jo zdaj nekateri imenujejo tudi semiuniverza. Ta izraz je uvedel dr. Jože Ciperle. Po ukinitvi jezuitskega reda leta 1773 je ljubljanska semiuniverza nosila različna imena, na primer *Academia Labacensis* pa tudi univerza, nazadnje pa se je uveljavilo ime *Cesarsko-kraljevi licej v Ljubljani*.²⁷ V času jožefinskih reform (1780–1790) je bilo delovanje ljubljanskega visokega šolstva in z njim seveda tudi filozofskega/humanističnega za nekaj let prekinjeno.

Jožef II. je visokošolski študij namreč krčil. Tako je štajerski Gradec za nekaj časa izgubil visoko šolo v rangu univerze.

Teološki študij vseh naših dežel je združil Jožef II. v generalnem seminarju v Gradcu, zato je 1783 ukinil teologijo v Ljubljani. Dve leti zatem je ukinil še filozofijo (1785). Študija humanističnih znanosti na višji stopnji ni bilo več. Edini višji študij, ki je ostal v Ljubljani, je bil zdaj malo prej uvedeni medicinsko-kirurški študij. Za obnovo filozofskega študija so se potegnili škof Herberstein in deželni stanovi v posebnih, sprva neuspešnih peticijah. Obe stanovski peticiji, ki ju je verjetno sestavil Linhart, sta kot razlog za obnovo navajali, da govorijo ljudje na Kranjskem, v Istri, na Goriškem in Tržaškem, v dobršem delu Koroške in Štajerske, skoraj do Mure, torej

na ozemlju z več kot milijon prebivalci, poseben slovanski jezik in da je znanje tega jezika potrebno učiteljem, duhovnikom in uradnikom. Aprila 1788 je bil filozofski študij obnovljen, po opustitvi generalnega seminarja pa 1791 tudi teološki študij. Tako je ljubljanski licej (tako so se imenoval visoke šole, ki niso bile univerze) znova zaživel.²⁸

Ko je Napoleon ob koncu 18. stoletja porazil avstrijsko cesarstvo (1797 mir v Campo Formiu) in so nekaj let pozneje nastale tako imenovane Ilirske province (1809–1813) z glavnim mestom Ljubljano, se je vanjo vrnilo tudi visoko šolstvo, lahko bi rekli tudi popolna univerza z imenom *Écoles centrales* (Centralne šole). Motiv ustanovitve je bila seveda težnja, da bi imele Ilirske province v Ljubljani lastno univerzo, kar bi študente odvrnilo od študija na avstrijskih univerzah. Ta visoka šola je imela pravico podeljevati naslove, med profesorji pa so prevladovali Slovenci (sedem jih je prej poučevalo na liceju). Študentje so se lahko izučili za zdravnike, kirurge, inženirje-arhitekte, pravnike in teologe. Posebnega filozofskega študija kot smeri ni bilo. Francoska visoka šola v Ljubljani zaradi kratkega obstoja ni prišla do stopnje, da bi svojim študentom podeljevala diplome; izjema je bil študij teologije. Zato bi to univerzo težko imeli za predhodnico filozofske fakultete. Rektor/ravnatelj tovrstne ljubljanske univerze – nekateri avtorji jo imenujejo akademija – za časa francoskih Ilirskih provinc je bil Jožef Balant (Walland, Valant; 1763–1834),²⁹ poznejši goriški škof in nadškof ter ilirski metropolit.

Po propadu Ilirskih provinc in vrnitvi avstrijske države so oblasti takoj vrnilo šolstvo v stanje pred letom 1809. V Ljubljani sta bila ukinjena medicinski in pravni študij. V okviru liceja pa so znova živeli filozofski, teološki in medicinsko-kirurški študij. Na filozofskem študiju so uvajali tudi različne neobvezne predmete, med njimi tudi slovenščino, ki jo je od začetka (1817) pa do ukinitve liceja (1849) predaval Franc Metelko.³⁰ Z reformo filozofskega študija leta

26 V. Melik, op. cit., 10–11.

27 A. Iglič, op. cit.

28 V. Melik, op. cit., 10–11.

29 <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi133473/> (dostop: januar 2019).

30 Več glej: V. Melik, op. cit.; F. Zwitter, op. cit.; J. Polec, op. cit.

1824 je postal ta študij tako na licejih kot na fakultetah dvoleten. S tem se filozofski študij pri nas vsaj legalno ni več razlikoval od tega študija na katerikoli avstrijski univerzi. Čeprav je bila vsebina filozofskega študija tudi pri nas na izredno nizki ravni, je absolventom filozofije na Slovenskem vendarle omogočal neposreden prehod na druge fakultete univerz.³¹

Na splošno pa lahko rečemo, da je bil avstrijski srednješolski in visokošolski sistem v predmarčni dobi močno zaostal. Zato ni prav nič čudno, da so se v času marčne revolucije leta 1848 pojavile tudi zahteve po reformi tega študija in še posebej zahteve po oblikovanju univerz. Revolucija je zahtevala vpekljavo novega in večjega obsega študija ter ustanovitev univerze. Zahteva po univerzi v Ljubljani je namreč prvič postala del slovenskega narodnega programa.

Eden najboljših poznavalcev zgodovine slovenskega šolstva, Filozofske fakultete in Univerze v Ljubljani ter eden najpomembnejših raziskovalcev slovenske zgodovine 19. stoletja na Slovenskem, akademik Vasilij Melik, je v tem kontekstu in v povezavi z oblikovanjem modernega filozofskega študija na univerzitetni ravni zapisal:

Brž po revoluciji so nastali reformni načrti, ki so se potem tudi uresničili: odprava licejev, kvalitetna okrepitev univerz, sprememba dotedanjega filozofskega študija v sedmi in osmi razred gimnazije, zato pa kakovosten štiriletni študij »filozofskih« predmetov na univerzi. **Ta reforma je pomenila začetek moderne, znanstveno kvalitetne filozofske fakultete** (poudaril pisec). Te spremembe so same na sebi gotovo pomenile pomemben korak naprej, toda prizadele so Slovence, ki so morali odslej prav vse, razen teologije, hoditi študirat na tuje. Jeseni 1849 je bilo konec filozofije in medicinsko-kirurškega študija, konec ljubljanskega liceja. Od vsega višjega šolstva je ostalo le bogoslovje kot škofijski učni zavod.

Zdaj se je začel boj za slovensko univerzo, ki se je močno razmahnil v času taborov (1868–71), zlasti pa leta 1898 in po njem, ko so se narodna nasprotja v Avstriji močno zaostila. Kranjski deželni zbor je zahteval ustanovitev univerze s

filozofsko, pravno in teološko fakulteto, ustanovil univerzitetni sklad in razpisal štipendije za Slovence, ki bi se hoteli habilitirati na kaki pravni ali filozofski fakulteti v Avstriji in bi se zavezali, da bodo sprejeli profesorsko mesto na ljubljanski univerzi. Tudi avstrijsko naučno ministrstvo je dajalo podobne štipendije. V dobrem desetletju pred prvo svetovno vojno so se mladi juristi, slavisti in tudi nekateri drugi s štipendijami obeh vrst izpopolnjevali v Nemčiji, Rusiji in drugod. Med njimi je bilo pet poznejših prvih profesorjev ljubljanske Filozofske fakultete.³²

Težnja in zahteva po ustanovitvi lastne slovenske univerze se je uresničila šele po razpadu dvojne monarhije v novi južnoslovanski državi. Pravzaprav se je začelo, še preden se je na »dan ujedinjenja« 1. decembra 1918 rodila Kraljevina SHS. Filozof/psiholog in docent na praški univerzi dr. Mihajlo Rostohar je skupaj z ljubljanskim županom Ivanom Tavčarjem sklical sestanek, na katerem naj bi se dogovorili o ustanovitvi slovenske univerze na Dunaju. Janko Polec v svojem obsežnem prispevku pravi, da je Rostohar v »posvetovalnico mestnega magistrata« preko ljubljanskih dnevnikov povabil zastopnike Slovenske matice, Pravnika, društev slovenskih profesorjev, zdravnikov in tehnikov ter univerzitetnih profesorjev. Sestanek je bil 23. novembra 1918. Glavno besedo je imel Rostohar. Polec je ob tem zapisal:

Pri tem sestanku je dokazoval sklicatelj dr. Mihajlo Rostohar na podlagi statističnih podatkov, da sta bili v akademskih poklicih na slovenskem ozemlju zaposleni dve tretjini tujcev, ki jih je treba nadomestiti z domačim naraščajem. Potrebovali bi takoj 2000 akademikov, a imeli smo jih dejansko le okrog 800. Po njegovem mnenju bi bilo zato slovensko vseučilišče v Ljubljani zadostno obiskovano [...] Zato predlaga, da se sestavi vseučiliška komisija, ki bi štela po dva strokovnjaka iz vsake stroke. Ta komisija naj bi proučevala, kako bi se uredil do ustanovitve slovenske univerze provizorij v Zagrebu, a izvršila bi naj tudi potrebne priprave za ljubljansko univerzo n. pr. glede knjižnic, institutov, dotacij itd.³³

31 Jože Ciperle: Srednje šole in višji študiji na slovenskem ozemlju do leta 1918. *Kronika* 24 (1976), 3, 137–150.

32 V. Melik, op. cit., 11–12.

33 J. Polec, op. cit., 142.

Prof. dr. **Mihajlo Rostohar** (1878–1966), psiholog

Ustanovitelj Oddelka za psihologijo na FF UL profesor dr. Mihajlo Rostohar je bil med najpomembnejšimi pobudniki ustanovitve Univerze v Ljubljani. Žal je uspel vzpostaviti študij psihologije v Ljubljani šele trideset let pozneje, v letnem semestru 1949/50, ko se je vpisala na študij tudi prva generacija študentov, uradno pa je bil oddelek (najprej kot inštitut) ustanovljen leta 1951, da bi se leta 1961 preimenoval v Oddelek za psihologijo in se vselil v tedaj novo stavbo Filozofske fakultete UL skupaj z ostalimi takratnimi oddelki FF. V Sloveniji je s tem polno zaživela nova znanost – psihologija. Mihajlo Rostohar je v času svojega delovanja na FF najpomembneje vplival na razvoj psihološke znanosti. V letih od 1950 do upokojitve 1957 je bil redni profesor na Oddelku za psihologijo FF UL.

Študiral je filozofijo na Dunaju in v Gradcu. Na Dunaju je promoviral leta 1905. Po enoletni suplentski službi v Beljaku se je odločil za akademski poklic. Odšel je v Prago, z državno štipendijo pa v Leipzig na psihološki inštitut, Halle an der Saale in Berlin. Leta 1909 se je habilitiral na praški univerzi, bil tam docent v letih 1910–1922 (razen med vojno). Leta 1923 je postal asistent na nevrološkem oddelku medicinske fakultete v Pragi, naslednje leto pa izredni profesor za psihologijo na Masarykovi univerzi v Brnu. Tam je bil redni profesor od leta 1928 do 1947 ter je tja preselil prvi psihološki inštitut v Češkoslovaški republiki. Tega je leta 1912 na praški medicinski fakulteti sam ustanovil. V letih 1948/1949 je bil rektor Visoke šole za socialne vede v Brnu.

Imel je pomembno vlogo pri ustvarjanju Države Slovencev, Hrvatov in Srbov.

(Vir: Marko Polič, Oddelek za psihologijo po viru: Anton Trstenjak: Mihajlo Rostohar. *Slovenska biografija* (<http://www.slovenska-biografija.si/>). Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013.)

Med drugim so sklenili, da naj bi vse priprave na ustanovitev Univerze v Ljubljani sporazumno z narodno vlado vodila Vseučiliška komisija.

Na sestanku 23. novembra 1918 se je razvila obširna razprava, saj so se ga udeležili znanstveniki, ki so že bili univerzitetni profesorji in habilitirani docenti. Med njimi so bili najpomembnejši prav znanstveniki s področja humanistike in družboslovja, npr. Fran Ramovš, Ivan Grafenauer ali Leonid Pitamic. Na koncu sestanka je Rostohar sestavil spomenico, naslovljeno na Narodno vlado, v kateri so bili natančno opredeljeni sklepi sestanka. Med sklepi, pomembnimi za nastanek Filozofske fakultete, je morda eden najpomembnejših ta, da so Narodno vlado zaprosili, da »pokličejo« slovenske univerzitetne učitelje, ki so delovali na drugih univerzah: Frana Ramovša za slovensko filologijo, Ivana Grafenauerja za slovensko literaturo, Franceta Kidriča za slovensko filologijo, Antona Breznika za slovenski jezik, Ivana Prijatelja za slovensko literarno zgodovino, Vinka Šarabona za geografijo in Ferdinanda Seidla za geologijo. Pozivi niso bili pri vseh uspešni, zanimivo pa je, da v tej spomenici ni bil predviden nihče za slovensko zgodovino.³⁴

Narodna vlada je prisluhnila sklepom iz spomenice in je o njih razpravljala že 26. novembra 1918 ter v Vseučiliško komisijo imenovala dva predstavnika: Ivana Grafenauerja in Leopolda Poljanca. Komisija se je prvič sestala v knjižnici vladne palače 5. decembra 1918. Udeleženci ustanovne seje Vseučiliške komisije so bili domala vsi predstavniki humanističnih strok. Janko Polec je o samem sestanku takole zapisal:

»Prisostvovali so tej zgodovinski prvi seji: dr. Grafenauer in doktor Poljanec kot zastopnika vlade; bogoslovni profesorji dr. Janežič, dr. Zorè in dr. Aleš Ušeničnik; profesorji dr. Žmavc, dr. Debevec in dr. Kušar od društva slovenskih profesorjev; zastopnika društva Pravniki dr. Danilo Majaron in dr. Anton Švigelj; zdravnika dr. Alojzij Kraigher in dr. Ivan Oražen, ing. Pavlin, dr. Ivan Žolger ter docenta dr. M. Rostohar in dr. Fran Ramovš.«³⁵

Pozneje so se komisiji pridružili še drugi profesorji in docenti, od začetka leta 1919 so se sej udeleževali tudi predstavniki društva veterinarjev, za naš namen pa je bil med njimi najpomembnejši dr. Rajko Nahtigal. Za predsednika komisije so izvolili dr. Danila Majarona, za tajnika pa Frana Ramovša.³⁶

Prof. dr. Vasilij Melik, zagotovo najboljši poznavalec zgodovine Filozofske fakultete, je ob njeni sedemdesetletnici zadnja dogajanja v prelomnem letu 1919 skrbno strnil v besedilo, ki ga v nadaljevanju obširno prevzemam, saj ni mogoče česa novega dodati:

V začetku je Vseučiliška komisija načrtovala, da bi se slovenska univerza pripravila na tleh zagrebške univerze, kjer naj bi bil omogočen študij slovenskim študentom in kjer naj bi ustanovili slovenske stolice s predavanji v slovenščini. V zvezi s tem je bilo več tedaj v Zagrebu opravljenih habilitacij. Ves koncept provizorija v Zagrebu je naletel na različne težave, tako da je že februarja 1919 prevladal drug načrt: obrniti se na beograjsko vlado in takoj ustanoviti univerzo v Ljubljani. V začetku marca se je že zdelo, da se bo vse hitro uredilo. Vseučiliška komisija je sestavila podkomisije za vsako bodočo fakulteto, ki so do konca meseca izdelale načrte za organizacijo fakultet in dale predloge za imenovanje prvih profesorjev.

Podkomisija za Filozofsko fakulteto je predlagala Josipa Plemlja, rednega profesorja matematike v Černivcih, Rajka Nahtigala, rednega profesorja slovanske filologije v Gradcu, in Frana Ramovša. Predvidenih je bilo 33 kateder, za njih zasedbo pa 8 profesorjev in habilitiranih docentov, 6 uveljavljenih znanstvenikov, 5 takih, ki so v habilitacijskem postopku, in 4, ki se bodo habilitirali, skupaj torej 23 Slovencev, 4 Srbi in Hrvati, 2 Čehi, 1 Rus in 1 Avstrijec. Od vseh teh 31 predlaganih je prišlo takoj ali pozneje na Filozofsko fakulteto 11 ljudi, še 2 pa na tehniko. To nam kaže, kako so bila marčna predvidevanja še v zraku. Marsikaj se ni uresničilo, ker izbrani niso bili voljni priti, nekaterim ni uspela habilitacija, nekaterih pa fakulteta v poznejših

34 Ibidem, 144–145.

35 Ibidem, 146.

36 Ibidem

Akad. prof. dr. **Fran Ramovš** (1890–1952), tajnik Vseučiliške komisije iz leta 1918 in prvi »univerzitetni poslovodja«

Jezikoslovec (slovenist, slavist, tudi primerjalni indoevropceist), univerzitetni profesor, član Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani (1938) ter dopisni član vrste evropskih akademij in jezikoslovnih znanstvenih združenj, tudi ameriškega (1948).

Jezikoslovje je študiral na Dunaju (1910–11) in v Gradcu (1911–14). Po habilitaciji v začetku 1918 so mu ponudili mesto izrednega profesorja v Černivcih v Ukrajini, vendar ga je, tako kot pozneje na Dunaju (1923) in v Pragi (1927), odklonil, se iz Gradca vrnil v Ljubljano in se po razpadu avstro-ogrske monarhije vključil v priprave za ustanovitev slovenske univerze, kjer je bil leta 1919 eden izmed prvih štirih profesorjev in je na njej ostal do svoje smrti. 3. decembra 1919 je imel prvo predavanje o slovenskem jeziku; ta dan, ki je tudi rojstni dan Franceta Prešerna, zdaj Univerza v Ljubljani praznuje kot svoj praznik. Prvi dve leti je ob predavateljskem opravljal še delo poslovodje univerze. Leta 1921 je bil med ustanovitelji Znanstvenega društva za humanistične vede in njegov prvi tajnik. V študijskem letu 1926/27 je bil dekan Filozofske fakultete, v letih 1934–35 pa rektor univerze; na tem položaju je predložil načrt za ustanovitev SAZU, in ker ni bil sprejet, je iz protesta odstopil. Prizadevanj za ustanovitev akademije ni opustil in je bil ob njeni ustanovitvi leta 1938 med prvimi rednimi člani, njen glavni tajnik v letih 1945–50 in od 1950 do smrti njen predsednik. V letih 1945–52 je vodil pri Akademiji ustanovljeni Inštitut za slovenski jezik in zanj izdelal širokopotezni delovni načrt, ki še do danes ni v celoti uresničen. Od leta 1986 se inštitut imenuje po njem.

Ramovš je objavljajal med letoma 1914 (*Zur slovenischen Dialektforschung*, O slovenskem narečjeslovju) in 1952 (*Morfologija slovenskega jezika*). Napisal je številne razprave, največ iz glasoslovja, naglasoslovja in oblikoslovja; poleg v slovenščini je objavljajal tudi v drugih evropskih jezikih.

(Vir: Vera Smole, Oddelek za slovenistiko, po virih:

Tine Logar: Ramovš, Fran. *Enciklopedija Slovenije* 10. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1996, 77–79.

Rudolf Kolarič: Ramovš, Fran. *Slovenski biografski leksikon* 3. Ljubljana: SAZU, 1960–1971, 22–24.

foto: Narodna in univerzitetna knjižnica, Zbirka upodobitev znanih Slovencev)

razmišljanjih ni hotela sprejeti. Aprila je prišlo do zapletov v Beogradu, vendar je nazadnje vse znova steklo. 30. junija je vlada sprejela načrt zakona o novi univerzi, 16. julija je bil dokončno sprejet v začasnem narodnem predstavništvu, 23. julija pa podpisan od regenta. Univerza v Beogradu je delala po srbskem zakonu iz leta 1905, Univerza v Zagrebu po hrvaških zakonih, za univerzo v Ljubljani pa bi bilo treba sestaviti posebne zakonske določbe. Da se ne bi ustanovitev zavlekla, so dali v zakon določbo, da »se bo univerza v Ljubljani povsem upravljala po zakonu in uredbah o univerzi v Beogradu, dokler se ne izdelajo posebni zakon in uredba«. ³⁷ Ta določba se je sicer izvajala glede univerzitetnih oblasti, ne pa glede študijskih skupin in izpitov, zlasti v začetku. Posebni zakon za Ljubljano ni nikdar izšel, pač pa so kmalu začeli pripravljati univerzitetni zakon za vso državo, vendar je do njega prišlo šele v času diktature 28. junija 1930.

31. avgusta 1919 je bilo s kraljevo odločbo imenovanih prvih 18 profesorjev, v glavnem tistih, ki jih je bila vseučiliška komisija predlagala v mesecu marcu. Na Filozofsko fakulteto je bil poleg Plemlja, Nahtigala in Ramovša imenovan še Ivan Prijatelj, ki je imel sicer za seboj že bogato literarnozgodovinsko znanstveno delo, ne pa habilitacije. Njegovo habilitacijsko delo je bilo sicer na češki praški univerzi že sprejeto, pred habilitacijskim predavanjem in izpitom pa je Prijatelj prošnjo za habilitacijo umaknil (1911). Naslonitev ljubljanske univerze na beograjski zakon, ki habilitacijskega postopka ni poznal, je omogočila imenovanje, ki ga je v polni meri zaslužil.

20. septembra 1919 se je zadnjikrat sestala vseučiliška komisija, dva dni prej pa prvič vsi redni profesorji kot univerzitetni svet. Ta je nekaj časa vodil vse zadeve fakultet in pripravil prve predloge za nadaljnje profesorje. Za Filozofsko fakulteto je 7. oktobra izvolil štiri nove redne profesorje: botanika Franca Jesenka, ki je bil že pred vojno docent na dunajski Visoki šoli za kulturo tal, pedagoga Karla Ozvalda, habilitiranega

v Zagrebu 1914, literarnega zgodovinarja Franceta Kidriča, habilitiranega malo prej (1919) na Dunaju, in zgodovinarja Ljudmila Hauptmanna, ki se je bil že izkazal z odličnimi znanstvenimi deli, formalne habilitacije pa ni imel. 12. novembra so bili izvoljeni prvi rektor in prvi dekani. S tem se je začelo samostojno življenje Filozofske fakultete. 15. novembra 1919 se je namreč začelo vpisovanje študentov. Njeni prvi 4 profesorji so bili močno obremenjeni tudi z univerzitetnimi funkcijami: Plemelj je kot najstarejši po rangi postal rektor, Nahtigal dekan, Prijatelj prodekan, najmlajši Ramovš pa univerzitetni poslovodja (danes bi rekli glavni tajnik univerze, op. p.).

V sredo 3. decembra 1919 je bilo ob 9. uri dopoldne v nekdanji deželni zbornici prvo predavanje. Fran Ramovš je govoril o historični gramatiki slovenskega jezika. ³⁸

Slovenska univerza v Ljubljani in z njo Filozofska fakulteta je bila rojena, profesorji pa so bili nosilci kateder in s tem nosilci razvoja svojih strok na fakulteti.

Ob koncu leta 1919 je bilo precej protestov proti zavlačevanju z imenovanji še drugih že izvoljenih profesorjev. Zato je do prvih imenovanj prišlo šele 27. januarja 1920. V tem letu je bilo postavljenih 15 profesorjev in docentov. Z naslednjim, dvajsetim po vrsti, ki je bil postavljen februarja 1921, se je formiranje Filozofske fakultete v glavnem končalo.

Če je bila leta 1919 Filozofska fakulteta ustanovljena predvsem z namenom, da združi temeljne slovenske nacionalne vede, to poslanstvo opravlja še danes, saj je za večino strok, ki so na njej razvite, najvišja znanstvena in pedagoška ustanova v Sloveniji, za nekatere med njimi matična. Filozofska fakulteta pomeni še danes – tako kot pred stotimi leti – eno najpomembnejših opor za identifikacijo slovenskega naroda. ³⁹

37 To je bilo zapisano v 3. členu Predloga zakona o Univerzi Kraljestva Srbov, Hrvatov in Slovencev z dne 8. julija 1919, citirano po Janko Polec, op. cit., 173.

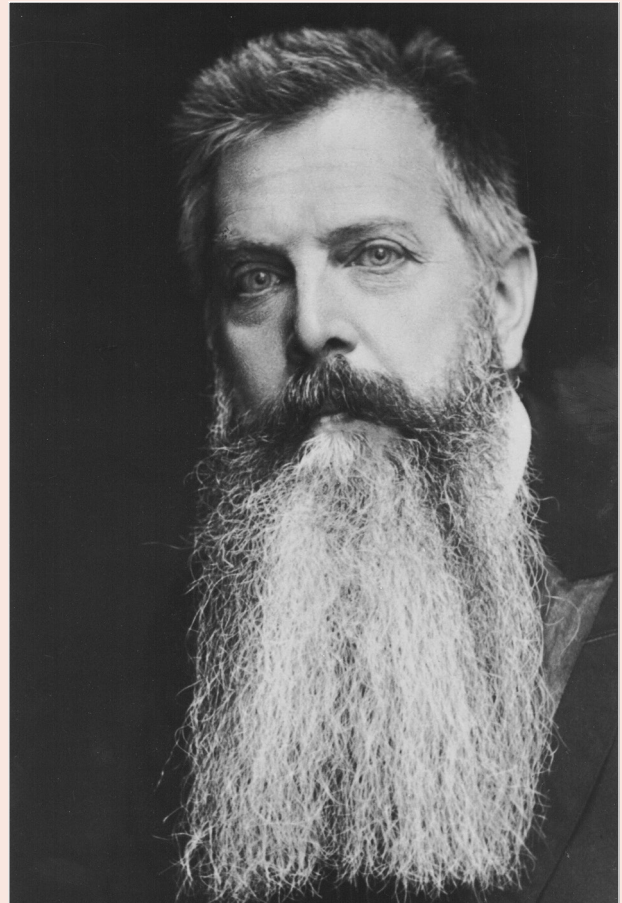
38 http://www.ff.uni-lj.si/oFakulteti/zgodovina_fakultete (dostop: januar 2019) in V. Melik, op. cit., 12–13. Podrobnosti glej zlasti: J. Polec, op. cit.

39 Vladimir Pogačnik: Filozofska fakulteta v sedemdesetih letih delovanja. *Zbornik Filozofske fakultete v Ljubljani 1919–1989*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1989, 19 in Dušan Nečak: Predgovor, v istem zborniku.

Akad. prof. dr. **Rajko Nahtigal** (1877–1958), prvi dekan Filozofske fakultete leta 1920

Jezikoslovje je študiral in doktoriral na Dunaju (1901), se izpopolnjeval v Rusiji (1901–1902), služboval na Dunaju (1903–1913), v Gradcu (1913–1919) in nato v Ljubljani kot redni profesor in predstojnik Seminarja za slovansko filologijo (1919–1953). Bil je dvakratni dekan FF (1919–1920, 1934–1935) in rektor UL (1927–1928). Predsedoval je Znanstvenemu društvu za humanistične vede (1921–1939), Slavističnemu društvu Slovenije (1935–1937) in Akademiji znanosti in umetnosti (1939–1942). Postal je dopisni član Slovanskega uštava (1929), Srpske kraljevske akademije (1930), Jugoslavske akademije znanosti i umjetnosti (1931) in častni član Slavističnega društva. Bil je soustanovitelj in urednik osrednjih slovenskih znanstvenih revij in zbirk.

Objavil je 86 člankov in 15 del iz paleoslavistike, stare in nove ruščine, primerjalnega slovanskega jezikoslovja, zgodovine slovanske filologije in albanistike. Trajno vrednost imajo npr. (a) razprave k nastanku glagolice, raziskovanje glagolskih spomenikov s stališča grških prevodnih virov, besedilnih zvez med spomeniki in njihovimi ohranjenimi fragmenti na kulturnem stičišču v alpsko-karantanskem prostoru; (b) rusistična dela; (c) primerjalno zasnovani prikaz predzgodovinskega razvoja praslovanščine in divergentnega razvoja v slovanske jezike v zgodovinski dobi; (č) kritična izdaja

Sinajskega evhologija, izčrpni filološki komentarji, razvijanje filološko-ekstološke metodologije.

(Vir: Alenka Šivic-Dular, Oddelek za slovenistiko)

- 121 Glej: SUKLJE, Spomini, I., str. 89, 90; Vseuč. zbor-
nik, str. 66.
122 Obravnave dež. zbora kranjskega v Ljubljani, zase-
danje 18. febr. 1911, zv. 48., str. 36, 37.
123 Prav tam, str. 38.
124 Prav tam, str. 41, 42. — »Slovenec« z dne 19. febr. 1911.

- 125 »Slov. Narode« z dne 21. febr. 1911.
126 IVAN HRIBAR, Moji spomini, I., str. 311, 312.
127 VLADIMIR KNAFLIČ, Vseučilišče v Trstu, str. 36—38.
128 VLADIMIR KNAFLIČ, I. c. str. 6.
129 »Zora«, XX., 1913/1914, str. 217, 255.
130 »Slov. Narode«, z dne 7. febr. 1913, šte. 31.

X.

VSEUČILIŠKA KOMISIJA IN USTANOVITEV UNIVERZE.

»Idealizem je spočel našo univerzo —
in delo jo je rodilo.«¹

A. Vpostavitve vseučiliške komisije in nameravani provizorij
v Zagrebu.

1. KONCEM oktobra 1918 se je končala štiriletna svetovna vojna z razsulum
habsburške monarhije. Slovenske dežele so se osamosvojile, ustanovila se
je narodna vlada. Preko Slovenije se je valila ogromna množica vojaštva,
vračajoča se z italijanskega bojišča, treba je bilo zasigurati meje, urediti
za silo promet, zagotoviti prebivalstvu hrano. Jasno je, da v takih razmerah
Narodna vlada, ki je morala najprvo urejati najnujnejše, ni mogla misliti
na ustanavljanje visokega šolstva. A cela vrsta mladeničev, ki je v strelskih
jarkih zgubila že mnogo semestrov svojih študij, jih je želela sedaj čimprej
zopet povzeti in nadaljevati. Doma jih ni mogla, ker ni bilo učilišč, v ino-
zemstvu pa tudi ne zaradi novih političnih razmer in zlasti zaradi pomanj-
kanja sredstev. Tudi tisto malo število docentov in profesorjev, ki smo jih
imeli na tujih vseučiliščih, je bilo zaradi novih državnih razmer v skrbi
za svojo eksistenco. Ni torej čuda, da je vprav docent na praški univerzi
dr. Mihajlo Rostohar, ki se je že pred vojno v Pragi močno udejstvoval v
vseučiliškem vprašanju, sklical po ljubljanskih dnevnikih² v posvetovalnico
mestnega magistrata sestanek zastopnikov Slovenske Matice, Pravnika,
društev: slovenskih profesorjev, zdravnikov in tehnikov ter vseučiliških
profesorjev za dan 23. novembra 1918. Pri tem sestanku je dokazoval skli-
catelj dr. Rostohar na podlagi statističnih podatkov, da sta bila v akademskih
poklicih na slovenskem ozemlju zaposleni dve tretjini tistih, ki bi jih
treba nadomestiti z domačim naraščanjem. Potrebovali bi ta
mikro, a imeli smo jih dejanski le okrog 800. Po njegovem

Odlomek iz zapisnika prve seje Vseučiliške komisije, 23. 11. 1918

(vir: Janko Polec: Ljubljansko višje šolstvo v preteklosti in borba za slovensko univerzo.

Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929. Ljubljana 1929, 142–145)

Ljubljansko univerzo, n. pr. glede knjižnic, institutov, dotaci

DR. ING. MIROSLAV KASAL je takoj za sklicateljem izrazil željo, naj bi se
po ameriškem načinu ljubljanski univerzi priklopila tudi posebna tehniška
fakulteta.

DR. DANILO MAJARON je pozdravil idejo, da se ustanovi komisija, ki naj
proučuje vprašanje ustanovitve vseučilišča. V prehodnem stadiju je po nje-
govem mnenju potreba, da napravijo slovenski pravniki, ki študirajo v Zagrebu,
dodatne izpite le iz predmetov, ki se ne predavajo na zagrebški univerzi, a so
potrebni za pravnike, ki služijo v Sloveniji. V mislih ima komisijo, kakršna
je poslovala na Dunaju za pravnike iz Istre in Dalmacije, ki so študirali na
zagrebški univerzi. Glede pravnikov so potem še različni govorniki izražali
svoje misli; tako je dr. Mirko Grasselli menil, naj bi šli vsi slovenski juristi
brez izjeme, zlasti oni zadnjih semestrov, študirat v Prago dotlej, da bi se
v Zagrebu uredile razmere. Dr. Oton Papež pa je bil mnenja, naj bi dijaštvo
nadaljevalo svoje študije tam, kjer je bilo doslej. V Pragi bi bila češka
pravna terminologija velika ovira.

PROFESOR GRAFENAUER je predlagal, naj se takoj ustanove na vseučilišču
v Zagrebu in Beogradu stolice za slovenski jezik in književnost, nujne bi
bile tudi stolice za zemljepis in zgodovino Slovencev, da bi bila dijaštvu
dana prilika, spoznavati tudi našo ožjo domovino.

GLEDE medicincev je želel dr. Alojzij Zalokar, naj se omogoči sloven-
skim medicincem polagati na praški univerzi izpite v jeziku, v katerem so
doslej študirali. Mlajši medicinci naj študirajo v Zagrebu ali Beogradu, v
kolikor jim ni mogoče obiskovati drugih nemških vseučilišč. Medicinci
višjih semestrov naj ostanejo tam, kjer so bili doslej, šli pa naj bi tudi v
tujino; treba je zato, da vlada razpiše primerne ustanove. Na zagrebškem
in beograjskem vseučilišču naj se nastavi slovenski asistenti in profesorji,
ki bi tvorili jedro naše bodoče lastne univerze. Za one mlade zdravnike, ki
jim je vojna služba onemogočila nadaljnjo izobrazbo, naj se ustanovi v Ljub-
ljani nadaljevalni tečaj.

SLEDNJIC je izrekel prof. dr. Pavel Grošelj željo, da naj se temata do-
mačih nalog in disertacij, ki so jih dijaki pričeli že izdelovati, priznajo brez
nadaljnega tudi v Zagrebu in Beogradu; priznajo naj se vsi delni izpiti, ki
so jih napravili na avstrijskih vseučiliščih, tako da morejo dijaki brez škode
in izgube časa nadaljevati svoje študije v Zagrebu.

IZ govorov zastopnikov vseh strok se vidi, da jim je že tedaj za bodočnost
stala pred očmi slovenska univerza v Ljubljani, da pa so se jim tla zdela še
premalo pripravljena in je zato treba nekega provizorija, ki bi se naslonil
na zagrebško univerzo. Šele iz tega provizorija naj bi organsko zrastle
ljubljanska univerza.

V TEM smislu naj bi delovala torej tudi vseučiliška komisija, ki jo je
predlagal dr. Rostohar. Po njegovem predlogu se je tudi sklenilo, da naj
društvo »Pravnik« in društva slovenskih profesorjev, slovenskih zdravnikov
in inženjerjev pošljejo v to komisijo po tri odposlance. V komisiji naj bi bili
zastopani tudi vsi vseučiliški docenti in vlada.³